

Valsts programma bērna un ģimenes stāvokļa uzlabošanai 2020.gadam

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 62.panta otrā daļa paredz, ka Labklājības ministrija (turpmāk – Ministrija) izstrādā un labklājības ministrs apstiprina ikgadējo valsts programmu bērnu un ģimenes stāvokļa uzlabošanai (turpmāk – Valsts programma).

Valsts programma ir īstermiņa politikas plānošanas dokuments, kura mērķis ir sekmēt bērnu un ģimenes stāvokļa uzlabošanu, kā arī īstenot mērķtiecīgus uz bērnu tiesību aizsardzību un nodrošināšanu vērstus pasākumus.

Valsts programmā ietverto pasākumu īstenošanu nodrošina Ministrija un Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija (turpmāk – Inspekcija):

- Ministrija nodrošina un administrē Valsts programmas I nodaļas 1.5., II nodaļas 2.1. (daļēji), 2.2., 2.4., 2.5.pasākumu;
- Inspekcija nodrošina un administrē Valsts programmas I nodaļas 1.1., 1.2., 1.3., 1.4., II nodaļas 2.1. (daļēji), 2.3. pasākumu.

I. ATBALSTA NODROŠINĀŠANA BĒRNA UN ĢIMENES STĀVOKĻA UZLABOŠANAI

Mērķi:

- nodrošināt personām nepieciešamo atbalstu krīzes situācijās;
- veicināt vardarbības pret bērniem gadījumu samazināšanos;
- uzlabot speciālistu, kuru ikdienas darbs saistīts ar bērnu tiesību aizsardzību, profesionālās zināšanas.

Uzdevumi:

- sniegt atbalstu ģimenēm ar bērniem, adoptētājiem, audžuģimenēm, aizbildņiem un viesģimenēm;
- sniegt profesionālu palīdzību un atbalstu krīzes situācijā bērniem un viņu ģimenes locekļiem, aizbildņiem, audžuģimenēm un izglītības iestāžu darbiniekiem, atbalsta personālam;
- sekmēt vardarbības pret bērniem gadījumu mazināšanos un to seku novēršanu.

1.1. Palīdzības nodrošināšana krīzes gadījumos

Inspekcijas Krīzes intervences komanda, kuras sastāvā ir 14 speciālisti, savu darbību (psiholoģiskas palīdzības nodrošināšanu gadījumos, kad ir gājis bojā bērns, veikts suicīds, pēc ceļu satiksmes negadījumiem u.c.) uzsāka 2009.gada nogalē.

2019.gadā krīzes komanda sniegusi palīdzību 14 krīzes gadījumos. Psiholoģiskā palīdzība nodrošināta 67 bērniem, 14 pedagogiem, 3 speciālistiem un 9 ģimenes locekļiem. Papildus sniegta arī metodiskā palīdzība krīzes gadījumu vadīšanā gan sociālajiem darbiniekiem, gan izglītības iestāžu speciālistiem, kā arī sniegtas rekomendācijas speciālistiem, kuri turpina darbu ar cietušajiem bērniem.

Balstoties uz krīzes komandas speciālistu gūto darba pieredzi, darbā tiek ietvertas arī citas palīdzības formas, ne tikai pirmās psiholoģiskās palīdzības nodrošināšana krīzes gadījumos. Nepieciešamības gadījumā bērniem tiek sniegtas arī klātienē psiholoģiskās konsultācijas, tiek nodrošinātas izglītojoša rakstura konsultācijas speciālistiem, kuri saskārušies ar krīzes gadījumu vadīšanu, kā arī tiek veikti atkārtoti krīzes komandas izbraukumi gadījumos, kad novērojamas smagas krīzes pazīmes, lai mazinātu pēctraumas stresa sindroma izraisītās sekas un cietušais saņemtu profesionālu palīdzību ilgtermiņā.

Krīzes komandas darbības kvalitatīvai nodrošināšanai nepieciešami papildus līdzekļi, kuros tiktu iekļautas krīzes komandas speciālistu supervīzijas, komandējuma izdevumi, sakaru pakalpojumi, lai krīzes situācijās darbu koordinētu 24 stundas diennaktī, krīzes komandas speciālistu kvalifikācijas paaugstināšana, psihologu individuālās konsultācijas pēc smagiem traumatiskiem notikumiem.

Finansējums – 10 000 EUR

Rezultāti:

1. Sniegta operatīva profesionāla palīdzība un atbalsts krīzes situācijā bērniem, vecākiem, izglītības iestāžu darbiniekiem, atbalsta personālam, nodrošinot palīdzības saņemšanu gan iestādēs, kur uzturas bērni, gan ģimenēs 12 gadījumos.
2. Atviegloti krīzes simptomi, stabilizēts cietušo un aculiecinieku emocionālais stāvoklis, kā arī nepieciešamības gadījumā nodrošināta atkārtota palīdzības sniegšana krīzes situācijā cietušajiem.
3. Nodrošinātas bezmaksas psiholoģiskās klātienē konsultācijas krīzes situācijā iesaistītajiem bērniem.

4. Nodrošināta iespēja saņemt psiholoģiskas konsultācijas pa bezmaksas Bērnu un pusaudžu uzticības tālruni 116111 gan bērniem, gan speciālistiem, kuri saskārušies ar krīzes gadījumu vadīšanu.
5. Sniegti ieteikumi turpmākai darbībai situācijas uzlabošanai, sadarbojoties ar citām institūcijām, lai nodrošinātu nepieciešamo atbalstu un sociālpsiholoģisko darbu ar ģimeni.

1.2. Bērnu, kuri atrodas ārpusģimenes aprūpē, nometnes

Inspekcija kopš 2010.gada Valsts programmas bērnu un ģimenes stāvokļa uzlabošanai ietvaros ik gadu ir realizējusi audžuģimeņu, aizbildņu un adoptētāju salidojumus, kuros ir sniegti dažādi izglītojoši pasākumi gan pieaugušajiem, gan ārpusģimenes aprūpē esošajiem bērniem. Minētajos pasākumos regulāri ir veikta respondentu anonīma aptauja par, viņuprāt, attiecīgā pasākuma norisi, kvalitāti, utt. Neskatoties uz nevalstiskā sektora piedāvāto pakalpojumu audžuģimenēm, aizbildņiem un adoptētājiem klāsta pieaugumu (piemēram, reģionālo ārpusģimenes aprūpes atbalsta centru darbības uzsākšana 2018.gadā), aptaujas anketās regulāri tiek izteikti priekšlikumi organizēt pasākumus bērniem, tādējādi gan sniedzot viņiem iespēju attīstīt savas spējas, talantus, atrast jaunus draugus, mācīties savstarpēji sadarboties utt., gan vienlaikus dodot atelpas brīdi aprūpētājiem ar mērķi novērst profesionālu izdegšanu.

Vienlaikus Inspekcija kopš 2017.gada ik gadu organizē vasaras nometnes audžuģimenēs un aizbildnībā esošiem bērniem. Ņemot vērā minēto, Inspekcijas ieskatā būtu lietderīgi iepriekš minētos pasākumus – salidojumus aizstāt ar bērnu, kuri atrodas ārpusģimenes aprūpē (tai skaitā – bērnu, kuri ievietoti institucionālajā aprūpē), nometņu pasākumiem, kuras tiktu organizētas vasaras un rudens skolas brīvlaikā. Minētais pasākums dotu vienlīdzīgu iespēju ārpusģimenes aprūpē esošajiem bērniem, neskatoties uz aprūpes veidu, organizēti, lietderīgi un jēgpilni pavadīt brīvo laiku.

Nometnēs bērniem ir iespēja iegūt izpratni par turpmākai dzīvei nepieciešamajām iemaņām un prasmēm, lai sasniegtu veiksmīgus rezultātus, piemēram, komandas veidošanu, savstarpējo komunikāciju ar vienaudžiem, ņemot vērā, ka nometnēs bērni tiek sadalīti pa noteiktām vecuma grupām.

Finansējums – 72 000 EUR

Rezultāti:

1. Nodrošinātas nometnes audžuģimenēs ievietotiem un aizbildnībā esošiem, kā arī adoptētiem bērniem.

2. Nodrošināta vienaudžu vidē balstīta dzīves prasmju un iemaņu attīstība audžuģimenēs ievietotiem, aizbildnībā esošiem, adoptētiem un institucionālā aprūpē esošiem bērniem.

1.3. Konference speciālistiem par problēmjautājumiem, kas izriet no vecāku strīdiem par aizgādības un saskarsmes tiesību realizēšanu

Inspekcijas apkopotie bāriņtiesu darbības statistikas rādītāji liecina, ka laika posmā no 2016. līdz 2018.gadam (ieskaitot) samazinās bāriņtiesās kopumā pieņemto lēmumu, kas izriet no vecāku strīdiem par aizgādības un saskarsmes tiesību realizēšanu, skaits (piemēram, 2018.gadā ir pieņemts par 1291 lēmumu mazāk nekā 2017.gadā). Savukārt, analizējot bērnu skaita, par kuriem bāriņtiesas devušas atzinumus tiesām par bērna aizgādības un saskarsmes tiesību realizēšanas kārtību, rādītājus, secināms, ka tie pieaug. Neskatoties uz kopējo pieņemto lēmumu skaita kritumu, attiecīgi minētajās lietu kategorijās rādītāji ir: 2016.gadā – 800, 2017.gadā 850, bet 2018.gadā 855 bērni, kuru vecāki nav spējuši vienoties par aizgādības un saskarsmes tiesību realizēšanu bez tiesas un bāriņtiesas iesaistes. Kā rāda prakse un pieredze, minēto bāriņtiesas atzinumu un tiesas lēmumu pieņemšanas process vecāku savstarpējās komunikācijas veidošanas prasmju trūkuma dēļ, veidojas ļoti traumatisks bērniem. Lietas risināšanā katrs no vecākiem parasti iesaista savus juridiskos pārstāvjus, bērnu psiholoģisko izpēti veic vairāki psihologi, ko piesaista katrs no vecākiem. Vienlaikus bāriņtiesas pienākumos ietilpst uzklaut bērna viedokli atzinuma tiesai sagatavošanas procesā, kā arī nereti vecāki izmanto citus juridiskus līdzekļus savu mērķu sasniegšanai bērna aizgādības jautājumos (piemēram, rosinot lietas par iespējamu vardarbību vienam vecākam pret otru vecāku, kā arī lietas par iespējamu vardarbību pret bērniem, kuru ietvaros atkārtoti emocionāli traumatiskām situācijām tiek pakļauti bērni). Lai gan kopš 2014.gada Latvijā ir spēkā Mediācijas likums, taču, ņemot vērā to, ka mediācija ir brīvprātīgs process, vecāki, kuri paši nespēj vienoties par bērnu saskarsmi un aizgādību pēc šķiršanās lielākoties nav motivēti izmantot mediācijas pakalpojumu, vienlaikus neizprotot kaitējuma, ko viņi nodara bērna pilnvērtīgai psihoemocionālajai attīstībai, nozīmi. Ņemot vērā minēto, Valsts programmā bērnu un ģimenes stāvokļa uzlabošanai iekļaujami pasākumi gan profesionāļu, gan sabiedrības izglītošanai bērnu tiesību jautājumos situācijās, kad vecāku attiecību izjukšanas gadījumā, viņi nespēj rast kompromisu un vienoties par turpmāko bērnu aizgādības un saskarsmes jautājumu risināšanu.

Konferences mērķauditorija – advokāti, bāriņtiesu darbinieki, mediatori, bērnu ārsti, psihologi, NVO pārstāvji, tiesneši, u.c.

Finansējums – 10 000 EUR

Rezultāti:

Pilnveidota speciālistu izpratne par aizgādības tiesību un saskarsmes jautājumiem, veicinot sadarbību starp vecākiem aizgādību un saskarsmes jautājumu risināšanas laikā, tādējādi mazinot bērna psihoemocionālo traumatismu.

1.4. Inspekcijas forums bāriņtiesu darbiniekiem profesionālo zināšanu uzlabošanai

Nodrošinot kvalitatīvus un mērķtiecīgus metodiskā atbalsta pasākumus bērnu tiesību aizsardzības situācijas uzlabošanai, pilnveidojot bāriņtiesu darbinieku zināšanas un izpratni, Inspekcijai nepieciešams nodrošināt forumu bāriņtiesām, kuru laikā sniegt profesionālu zināšanu pilnveidi par aktuālākajiem jautājumiem bāriņtiesu darbībā. Forumā tematika tiek izvēlēta balstoties uz bāriņtiesu darbības analīzi (biežāk pieļautie tūkumi un nepilnības), aktualitātēm normatīvajā regulējumā, citu bērnu tiesību aizsardzības nodrošināšanā iesaistīto institūciju ieteikumi. Uz nepieciešamību nodrošināt zināšanu pilnveides forumus bāriņtiesām norādījusi arī Valsts kontrole. 2020.gada foruma ietvaros tiku organizēti četri pasākumi bāriņtiesu darbiniekiem

Finansējums – 10 000 EUR

Rezultāti:

Pilnveidotas bāriņtiesu darbinieku profesionālās zināšanas par aktuālajiem jautājumiem bāriņtiesu darbā.

1.5. Starpinstitucionālās sadarbības uzlabošana/stiprināšana

Ministru kabineta noteikumi Nr.545 “Noteikumi par institūciju sadarbību bērnu tiesību aizsardzībā” (turpmāk - noteikumi Nr.545), kas tika pieņemti 2017.gada 12.septembrī, nosaka valsts un pašvaldību institūciju un nevalstisko organizāciju (turpmāk – institūcija) sadarbības organizēšanu un kārtību, kādā īstenojama bērnu tiesību aizsardzība. Lai sekmētu efektīvu institūciju sadarbību un veidotu mērķētāku katras institūcijas rīcību, tādējādi nodrošinot bērna tiesību un interešu vislabāko aizsardzību, ikvienā pašvaldībā ir izveidojama sadarbības grupa, kurās iekļauj pārstāvjus no pašvaldības policijas vai Valsts policijas, ja pašvaldība nav izveidojusi pašvaldības policiju vai nav deleģējusi pašvaldības policijas uzdevumus citai pašvaldībai; pašvaldības sociālā

dienesta; pašvaldības Izglītības pārvaldes, bet ja šādas pārvaldes nav, tad izglītības speciālistu; pārstāvjus no bāriņtiesas (turpmāk – sadarbības grupa) . Tāpat, ja nepieciešams un konkrētā skatāmā lieta attiecas arī uz citu institūciju kompetenci, sadarbības grupa var pieaicināt arī citus pārstāvjus, kuri strādā ar sadarbības grupā izskatāmo gadījumu vai kura rīcībā ir cita būtiska informācija.

Valsts programmas bērnu un ģimenes stāvokļa uzlabošanai 2019.gadam aktivitātes 1.6. "Starpinstitucionālās sadarbības uzlabošana/stiprināšana" īstenošanas ietvaros 2019.gada tika veikts pētījums "Starpinstitūciju sadarbība bērnu tiesību aizsardzībā"¹ (turpmāk - pētījums), kurā tika izvērtēta noteikumu Nr. 545 praktiskā ieviešana.

No pētījuma izriet, ka būtiska nozīme sadarbības grupas darbības kvalitātes nodrošināšanā ir tieši grupas vadītājam, jo no vadītāja organizatoriskām prasmēm un iemaņām lielā mērā ir atkarīgi sadarbības grupas darbības rezultāti. Turklāt daudzi grupu vadītāji šāda veida pienākumus veic pirmo reizi. Lai sadarbības grupas darbotos efektīvāk, nepieciešamas mācības sadarbības grupu vadītājiem.

Finansējums – 7 739 EUR

Rezultāti:

Noorganizēts izglītojošs seminārs sadarbības grupu vadītājiem.

II. INFORMATĪVIE PASĀKUMI BĒRNA UN ĢIMENES STĀVOKĻA UZLABOŠANAI

Mērķi:

- veicināt vardarbības un bērnu traumatisma gadījumu samazināšanos;
- uzlabot speciālistu, kuri izskata lietas, kas saistītas ar bērnu tiesību aizsardzību, profesionālās zināšanas.

Uzdevumi:

- sniegt profesionālu palīdzību un atbalstu krīzes situācijās bērniem un viņu ģimenes locekļiem, aizbildņiem, audžuģimenēm un citiem speciālistiem;
- izglītot sabiedrību par bērnu drošību.

2.1. Sabiedrības informēšanas kampaņa „Palīdzi bērnam izaugt!”

Nemot vērā, ka bērni ir viena no apdraudētākajām sabiedrības daļām Latvijā un bērnu traumatisma līmenis nemainīgi daudzus gadus ir viens no

augstākajiem Eiropā, savukārt bērnu slīkšanas un noslīkšanas gadījumu skaits ir augsts un salīdzināms ar ugunsgrēkos bojā gājušo bērnu skaitu, Inspekcija plāno turpināt savas iepriekšējos gados iesāktās iniciatīvas sabiedrības informēšanas jomā šajos jautājumos.

Jaunākajās ANO rekomendācijās par Latvijas ziņojumu par bērnu stāvokli valstī organizācija izsaka raizes par augstajiem bērnu mirstības rādītājiem ārēju cēloņu, piemēram, pašnāvības, noslīkšanas un ceļu satiksmes negadījumi, ietekmē. ANO Bērnu tiesību komiteja iesaka veikt papildu darbības, lai samazinātu bērnu mirstību ārēju cēloņu ietekmē, īpaši akcentējot nepieciešamību pastiprināt izpratnes veicināšanas un izglītošanas kampaņas. Savukārt Neatliekamā medicīniskās palīdzības dienesta un Bērnu klīniskās universitātes slimnīcas informācija liecina, ka katru gadu ziemas periodā nemainīgi pieaug bērnu traumatisms, kas saistīts ar neuzmanīgu apiešanos ar karstiem šķidrumiem, atklātu uguni utt.

Vecāki ir viena no tām auditorijām, kas vistiešākajā veidā nodrošina bērna pamatvajadzības, tostarp – fizisko un emocionālo drošību. Līdz ar to, uzrunājot šo auditoriju, iespējama efektīva iedarbība uz ģimeņu un bērnu paradumu maiņu, aktualizējot bērnu drošības nodrošināšanu un bērnu tiesību ievērošanu. Ne mazāka nozīme bērnu drošības uz ūdens nodrošināšanā ir arī sabiedrībai – līdzcilvēkiem, kuri riska situācijā var atrasties līdzās un glābt bērnus no pārgalvīgas rīcības un tās sekām. Tādējādi Inspekcija ir plānojusi demonstrēt sociālās reklāmas klipus par bērnu drošību uz ūdens.

Vienlaikus nepieciešams turpināt izglītot dažādu jomu speciālistus (sociālos darbiniekus, valsts un pašvaldības policistus, ģimenes ārstus, tiesnešus) par vardarbības atpazīšanu. Attiecīgi Ministrija jau vairākus gadus pēc kārtas organizē izglītojošus pasākumus (starptautisku konferenci), kuru mērķis ir identificēt labāko praksi un esošos izaicinājumus vardarbības ģimenē jautājumu risināšanā. Ārvalstu un Latvijas eksperti dalās pieredzē par starpinstitucionālu sadarbību, strādājot ar vardarbības ģimenē gadījumiem, un notiek praktiskās darbnīcas. Speciālistu izglītojošie pasākumi palīdz veidot vienotu un padziļinātu izpratni par vardarbības fenomenu un pierādījumos balstītām efektīvām intervencēm.

2018.gada 3.jūlijā Ministru kabinets ar rīkojumu Nr.298 apstiprināja Ministrijas izstrādāto Plānu sieviešu un vīriešu vienlīdzīgu tiesību un iespēju veicināšanai 2018.-2020.gadam. Plāna 1.rīcības virziena "Sieviešu un vīriešu ekonomiskās neatkarības un vienlīdzīgu iespēju darba tirgū veicināšana" 5.pasākuma "Aktīvākas vīriešu iesaistes bērnu aprūpes un ģimenes pienākumu veikšanā veicināšana" 5.3.darbības rezultāts ir noteikts kā "Stiprināta izpratne par tēva lomu ģimenē". Lai stiprinātu izpratni par tēva lomu ģimenē, plānots īstenot informatīvo kampaņu divu gadu garumā – 2019. un 2020.gadā.

2019.gada novembrī Ministrija sadarbībā ar vecāku organizāciju "Mammāmuntētiem.lv" un biedrību "Tēvi" īstenoja informatīvu kampaņu "Tēt, esi unikāls!" ar mērķi stiprināt tēva lomu ģimenē un sabiedrībā, mazinot pastāvošos aizspriedumus un priekšstatus par sieviešu un vīriešu atbildības jomām un informējot par vecākiem pieejamajiem valsts atbalsta mehānismiem. Kampaņas "Tēt, esi unikāls!" ietvaros tika izveidoti Latvijas tētu videostāsti, kuros četri tēvi no Rīgas, Liepājas, Aizkraukles un Jelgavas dalās ar savu dzīves pieredzi un viedokli par tēva lomu ģimenē, kā arī tika veikta "Norstat" aptauja par laiku, kas tiek veltīts ģimenei un bērniem, kurā piedalījās 504 vecāki. Tāpat tika izveidots aktuālās statistikas un atbalsta mehānismu apkopojums kampaņas publicitātei. Kampaņa tika īstenota sociālajos medijos Instagram, Facebook, kā arī sadarbības organizāciju sociālo mediju kontos.

2020.gadā sadarbībā ar Ziemeļu Ministru padomi tiks organizēta starptautiska konferences ar mērķi iniciēt diskusiju par vīriešu lomu mūsdienu mainīgajā sabiedrībā un ģimenē Ziemeļu un Baltijas valstu reģionā. Kāda tā ir, kāds ir mūsdienu vīrietis, vai un kā vīrieši runā par jautājumiem, kas viņus uztrauc – par ģimeni, par savu lomu ģimenes rūpēs, kādus mēs gribam redzēt savus dēlus.

Vienlaikus plānots turpināt jau 2019.gadā uzsāktos komunikācijas pasākumus, lai stiprinātu vīriešu – tēvu lomu ģimenē un sabiedrībā, mazinot sabiedrībā eksistējošos aizspriedumus un priekšstatus par sieviešu un vīriešu atbildības jomām, jo īpaši ģimenē.

Finansējums – 57 900 EUR

Rezultāti:

1. Īstenota informatīvā kampaņa par bērnu drošību.
2. Nodrošināta starptautiska konference par vīriešu lomu mūsdienu sabiedrībā.
3. Īstenota komunikācijas kampaņa par vīrieša – tēva lomu sabiedrībā.
4. Organizēti izglītojoši un izpratni veicinoši pasākumi par vardarbības ģimenē mazināšanu.

2.2. Pasākumi bērna tiesību aizsardzībā

Ministrija vairākus gadus īsteno izglītojošos pasākumus, lai nodrošinātu bērnu tiesību aizsardzību un mazinātu vardarbības riskus, vienlaikus izglītojot pašus bērnus un jauniešus par iespējamām vardarbības formām un izpausmēm. 2019.gadā sniegtas zināšanas un prasmes 2663 pirmsskolas un sākumskolas bērniem, 201 vecākam un 213 speciālistiem. Ministrija 2020.gadā plāno turpināt organizēt pasākumus, lai izglītotu bērnus, īpaši pirmsskolas vecuma bērnus, jauniešus, speciālistus, kuri

ikdienā strādā ar bērniem un vecākus par vardarbību (īpašu uzmanību pievēršot seksuālajai vardarbībai), tās izpausmi un iespējamiem riskiem, kā arī iespēju saņemt palīdzību.

Bāreņiem un bez vecāku gādības palikušiem bērniem pēc pilngadības sasniegšanas trūkst zināšanu un prasmju uzsākt patstāvīgu dzīvi, veidot sadarbību ar valsts un pašvaldības institūcijām. Tāpat viņi nav informēti par sociālā garantijām, kuras tiesīgi izmantot līdz 24 gadu vecuma sasniegšanas. Tādējādi jauniešiem nepieciešamas piesaistīt atbalsta personu – mentoru, kurš iedrošinātu un atbalstītu. Ministrija 2018. un 2019.gadā īstenoja projektu konkursu “Atbalsta sniegšana ārpusģimenes aprūpē esošiem jauniešiem dzīves prasmju uzlabošanai”. Konkursa rezultātā tika sniegts mentora atbalsts 29 jauniešiem un 7 jauniešiem mentora un mājokļa atbalsts. Attiecīgi uzlabojās jauniešu saskarsmes prasmes, liela daļa jauniešu izvirzīja jaunus mērķus savā dzīvē, paaugstinājās jauniešu pašapziņa, jaunieši kļuva atbildīgāki. Ar mentoru un programmas pasākumu palīdzību jaunieši paplašināja savu redzesloku, ieguva jaunas noderīgas zināšanas un arī praktiskas prasmes. Ministrija plāno turpināt organizēt pasākumus, lai sniegtu emocionālu un praktisku atbalstu jauniešiem, kuri bērībā nav izjutuši ģimenes atbalstu un rūpes.

Finansējums – 122 600 EUR

Rezultāti:

1. Īstenoti pasākumi bērna tiesību aizsardzībā un vardarbības prevencijas nodrošināšanā.
2. Īstenoti pasākumi atbalsta sniegšanā ārpusģimenes aprūpē esošiem jauniešiem dzīves prasmju uzlabošanā.

2.3. Vienojoši pasākumi vispārizglītojošo izglītības iestāžu pedagogiem un skolēniem un ārpusģimenes aprūpes iestāžu audzēkņiem un audzinātājiem

Brīvprātīgā kustība “Draudzīga skola” tika izveidota, lai radītu instrumentu skolām draudzīgas un atbalstošas vides veidošanā. Inspekcija brīvprātīgo kustību “Draudzīga skola” izveidoja 2010.gadā, aicinot skolas iesaistīties un kopīgiem spēkiem veidot draudzīgu, cieņpilnu un atbalstošu vidi izglītības iestādēs. Šajā laikā kustība “Draudzīga skola” ir izveidojusies par vērā ņemamu instrumentu vardarbības prevencijā, platformu, ar kuras palīdzību skolēni un pedagogi uzzina aktuālāko informāciju par konfliktu risināšanu un nepieļaušanu, kolektīva saliedēšanu un citiem skolas vidē aktuāliem jautājumiem, kā arī var dalīties ar savu pieredzi un problēmām. Kustībā “Draudzīga skola” ir iesaistījušās vairāk nekā 170 izglītības iestādes.

Kustības “Draudzīga skola” aktivitātēs tiek iesaistīti gan skolēni, gan pedagogi, gan arī citas ar skolas vidi saistītas auditorijas – vecāki, atbalsta personāls, pašvaldības utt. 2020.gadā plānots turpināt populārākās un efektīvākās kustības aktivitātes. Ņemot vērā satraucošo situāciju bērnu traumatisma jomā, kā arī kustības “Draudzīga skola” potenciālu, lai nodotu informāciju, kā arī spētu veidot un ietekmēt bērnu un pusaudžu mērķauditoriju viedokli un attieksmi, ir nepieciešams integrēt un aktīvāk komunicēt kustības “Draudzīga skola” ietvarā par bērnu traumatisma tēmu, kā arī turpināt aktualizēt droša interneta lietošanas praksi.

Finansējums – 3 000 EUR

Rezultāti:

1. Organizēti skolēnu reģionālie forumi, kuros piedalījušies 150 dalībnieki.
2. Organizēti konkursi pedagogiem un skolēniem par dažādām tēmām, ar mērķi uzlabot un pilnveidot ikdienas vidi izglītības iestādēs.

2.4. Bāriņtiesu un sociālo dienestu funkciju un amata vienību izvērtēšana

Lai valstiskā līmenī nodrošinātu uz bērna un ģimenes vajadzībām vērstu bērnu tiesību aizsardzības sistēmu un speciālistu veiktās darbības jau tiktu īstenotas preventīvi – cēloņfāzes līmenī, ir uzsākts darbs pie izmaiņām esošajā bērnu tiesību aizsardzības sistēmā kopumā, to efektīvi pilnveidojot, kā arī pārstrukturizējot esošos pieejamos resursus. Bērnu tiesību aizsardzības sistēmas pilnveide paredz efektīvāka institucionālā modeļa izstrādi, kas paaugstinātu pašvaldību sociālo dienestu (turpmāk – sociālais dienests) spēju sniegt izmaksu efektīvus, pieejamus un uz rezultātu vērstus pakalpojumus ģimenēm ar bērniem sociālās funkcionēšanas uzlabošanai, novērstu pašvaldību ietekmi uz to izveidoto bāriņtiesu darbu un veicinātu starpinstitucionālo sadarbību gadījumu risināšanā. Bērnu tiesību aizsardzības sistēmas pilnveides būtiska sastāvdaļa ir bāriņtiesu un sociālo dienestu esošo funkciju izvērtējums, lai pēc iespējas racionālāk izmantotu pieejamos resursus sabiedrības interesēs. Bāriņtiesu un sociālo dienestu funkciju un amata vienību izvērtējuma mērķis ir palielināt valsts pārvaldes efektivitāti un lietderību, konsekventi un sistemātiski novēršot iestāžu funkciju dublēšanos, vienlaikus nezaudējot sniegto pakalpojumu kvalitāti. Pasākums paredz gan bāriņtiesu, gan sociālo dienestu funkciju izvērtējumu, meklējot iespējamus risinājumus atsevišķu funkciju pārdalei citai iestādei vai nevalstiskajai organizācijai, kā arī, konstatējot savstarpēji dublējošas funkcijas starp abām minētajām iestādēm, sniegt priekšlikumus funkcijas saglabāšanai tikai vienas iestādes ietvaros, kā piemēram, riska novērtējuma funkcija varētu būt tikai un vienīgi sociālā dienesta kompetencē.

Uzsākot darbu pie bērnu tiesību aizsardzības sistēmas pilnveides, tika konstatēts, ka vienlaikus ar bāriņtiesu un sociālo dienestu funkciju izvērtējumu, iespējamām izmaiņām bērnu tiesību aizsardzības jomā un funkciju pārdali, nepieciešams izvērtēt bāriņtiesu un sociālo dienestu funkciju nodrošināšanai nepieciešamos personāla resursus (pieejamās amata vietas, darbinieku noslodze un iespējamās izmaiņas). Piemēram, bāriņtiesu locekļi visbiežāk strādā nepilnu darba laiku, bāriņtiesas locekļa amats ir vēlēts amats.

Finansējums – 50 000 EUR

Rezultāti:

1. Īstenots bāriņtiesu un sociālo dienestu funkciju un amata vietu izvērtējums, kā rezultātā konstatētas dublējošās funkcijas.
2. Sniegts izvērtējums par bāriņtiesu un sociālo dienestu funkciju lietderību un pārdali starp esošajām pašvaldību iestādēm vai citām iestādēm.
3. Sniegti priekšlikumi bērnu tiesību aizsardzības sistēmas pilnveidei.

2.5. Izglītojošs seminārs aizbildņiem, adoptētājiem, audžuģimenēm un viesģimenēm

Inspekcija 2019. gada oktobrī īstenoja pasākum – fokusgrupu ar pilngadību sasniegušajiem jauniešiem, kuri dzīvojuši ārpusģimenes aprūpē – audžuģimenē, aizbildnībā vai bērnu aprūpes iestādē. Fokusgrupas mērķis bija noskaidrot jauniešu viedokli un pozitīvo un negatīvo pieredzi, dzīvojot ārpusģimenes aprūpē.

Jaunieši, kuri piedalījās fokusgrupā, bija piedzīvojuši dažādu pieredzi vairākās ārpusģimenes aprūpes formās – institūcijā (dzīvojot gan bērnu aprūpes iestādē, gan jauniešu mājā), audžuģimenēs, aizbildnībā. Atsevišķi bērni bija ieguvuši pieredzi, dzīvojot viesģimenē, kā arī tiekot adoptēti. Visi respondenti piedzīvojuši vairāku ārpusģimenes aprūpes formu pieredzi, dzīvojot dažādās ģimenes struktūrās, gan viena, gan divu vecāku, gan paplašinātā ģimenē. Bērnu uzņēmuši gan gados jauni laulātie (personas), gan pusmūžā, gan seniori. Uzturēšanās ārpusģimenes aprūpē sāka dažādos vecumos – gan no dažu dienu vecuma, gan no pusaudža vecuma līdz 18 – 19 gadu vecumam. Jaunieši piedzīvojuši no 3 – 5 dzīvesvietu maiņas (bez bioloģiskās ģimenes) līdz ārpusģimenes aprūpes atstāšanai, dzīvojot gan dažāda veida institūcijās, gan vairākās audžuģimenēs.

Jaunieši atzinuši, ka nepieciešams, lai ģimene, kura uzņem bērnu savā aprūpē, izprot bērnu un viņa situāciju, no kādas vides, apstākļiem un ar kādu dzīves pieredzi ir bērns. Jaunieši vēlētos piedzīvot ģimeniskākas

vides pieredzi un saņemt atbalstu no ģimenes, kura bērnu ir uzņēmusi. Vienlaikus jauniešiem ir vēlme pēc kopā pavadīta laika ar ģimeni, kura bērnu ir uzņēmusi, brīvā laika iespējām. Jaunieši būtu vēlējušies vairāk iesaistīties savas dzīves attīstībā, pieņemt lēmumus, esot informētiem par to, kas ar viņiem notiks.

Tādējādi Ministrijai nepieciešams organizēt izglītojošu semināru aizbildņiem, adoptētājiem, audžuģimenēm un viesģimenēm. Semināra ietvaros tiktu sniegta informācija par bērnu traumatismu, iepriekšējo pieredzi, viņu vajadzībām un iespējām, kā arī semināra dalībnieki tiktu iepazīstināti ar fokusgrupas pasākuma rezultātiem.

Finansējums – 10 000 EUR

Rezultāti:

Īstenots izglītojošs seminārs aizbildņiem, adoptētājiem, audžuģimenēm un viesģimenēm.

Valsts programmas kopējais finansējums – 353 239 EUR

Bērnu un ģimenes politikas
departamenta direktora vietniece

I. Krastiņa